

Naši ljudi u bici kod Helgolanda

U Sjevernom moru, nedaleko ušća rijekâ Labe, Vese i Aidene nalazi se otočić Helgoland. Na njemu je početkom druge polovine prošlog stoljeća bilo naselje s oko 2000 žitelja¹. Taj otok su veći dio prošlog stoljeća držali Britanci. Kada je 1864. izbio prusko—danski rat, Austrija je u Sjeverno more uputila svoja dva ratna broda, u pomoć savezničkoj pruskoj ratnoj mornarici. To su bile dvije fregate: Schwarzenberg od 1870 tona nosivosti, 50 topova i 540 ljudi posade i Radetzky s 1826 tona, 31 topom i 310 članova posade. Zapovjednik te male flote bio je onda kapetan bojnog broda Wilhelm Tegetthoff koji je bio na Schwarzenbergu. Na tim brodovima su glavninu posada, naravno, tvorili naši ljudi, pa je ta bitka samo stoga predmet našeg zanimanja.

Danci su uspjeli blokirati sve pruske luke na Sjevernom moru, pa je stoga bilo potrebno iste osloboditi toga pritiska. To su trebale zajednički obaviti prusko—austrijske pomorsko—vojne snage. Tim dvjema fregatama pridružilo se nekoliko pruskih ratnih brodova, koji su skupa činili mali flotni odred; na njegovo čelo je postavljen Tegetthoff. Koaliciona flota nije dugo trebala tražiti protivnika. Već 9. svibnja navedene godine došlo je do oružanog sukoba ovog odreda s dvije danske fregate i jednom korvetom koje su bile pod zapovjedništvom kapetana bojnog broda E. Sulusona. Austrijski ratni brodovi su prvi otvorili vatru na neprijatelja, već u ranim poslijepodnevrim satima, iz udaljenosti od 3500 metara. Vrlo brzo su se danski brodovi približili austrijskima na samo 400 metara, što im je omogućilo svrsishodno i opasno manevriranje. U jednom trenutku se fregata Schwarzenber našla između četiri vatre pa je jako stradala: da joj u pravom trenutku nije u pomoć priskočila fregata Radetzky, bila bi stradala daleko više, a možda bila i uništena. Pogođena zakratko s nekih 70 topovskih granata izgubila je jarbol, bila zapaljena i pretrpjela velika oštećenja.² Zbog požara koji je buknuo na zapovjedničkom brodu, prijeteci cjelokupnim uništenjem, Tegetthoff je u 16 sati i 30 minuta zapovjedio prekid bitke, što je značilo da ju je izgubio, premda su se ova dva austrijska broda u njoj dobro borila.

Neke su bečke novine tada počele pisati da u ovoj bici nije prolivena dalmatinska krv, odnosno da među žrtvama nema naših ljudi. Ali to, razumije se, nije bilo tako. Jer, poznato je bilo da su posade na austrijskim brodovima činili najviše naši ljudi, od Trsta do Ulcinja, a najviše Dalmatinci. Na Schwarzenbergu je bilo najviše mornara iz okolice Splita³. Prve vijesti su kazivale da je upravo na toj fregati u požaru smrtno stradao 31, a ranjeno 64 mornara. Kasnije je točno utvrđeno da su ukupni austrijski gubici iznosili 37 mrtvih i 93 ranjena člana posada, dok su Danci imali daleko manje gubitaka. Prusi pak nisu pretrpjeli ni oštećenja ni gubitke.

Novine su javljale da su se »sinovi naše Dalmacije« u toj bici borili »neustrašivo« i »velikodušno«, te na taj način svojom krvlju napisali novu stranicu u

»svijetloj« povijesti Austrije. Dakako, ni ostali naši ljudi na austrijskim brodovima nisu zaostajali za onima iz Dalmacije. Svi su oni time pokazali Evropi svoju tradicionalnu hrabrost i valjanost⁴. Tu svoju hrabrost platili su krvlju. Postoje protivurječne vijesti o austrijskim gubicima u ovoj bitki, ali nas ovdje to ne zanima. Naše zanimanje plijene gubici koje su pretrpjeli naši ljudi, posebice Dalmatinci; koliko ih je bilo među poginulima i ranjenima.

Treba odmah reći da su mrtvi bili, po pomorskom običaju, bačeni u more, a svi ranjeni liječeni; oni teško ranjeni su zadržani na liječenju u hamburškim bolnicama. Među poginulima su bili: Giovanni Rocchi iz Zadra i Pavao Vlahović iz Herceg—Novog, te još nekoliko mornara iz Hrvatskog primorja i Istre. Iz novinskih vijesti nije moguće odrediti područnu pripadnost svih poginulih i ranjenih, pa ćemo spomenuti samo one za koje smo sasvim sigurni. Tako se među teško ranjenima spominju Ivan Fontana iz Šibenika, Frane Tadić iz Hvara, Mate Grlić iz Živogošća, Petar Mihovilović iz Škripa na Braču, Stjepan Mihaljević iz Sučurja na Hvaru, Petar Srđelić iz Blata na Korčuli, Luka Vuletić iz Zveranja, Juraj Jozić iz Vrgorca, Marin Belas iz Žednog, Ivan Seneta iz Konjevrate i Frane Castella iz Barbata na Rabu⁵. Pored ovih bilo je još na desetke teško ranjenih iz Hrvatskog primorja, Istre i kvarnerskih otoka⁶. Lakše ranjeno je bilo nekoliko desetina naših ljudi, među njima nekoliko Dalmatinaca, koji su ubrzo bili pušteni kući na oporavak ili kućno liječenje.

Nakon stanovitog vremena austrijski car je, na prijedlog novog kontraadmirala Tegetthoffa, odlikovao mnoge sudionike bitke za njihovo hrabro držanje. Među inima je bilo mnogo naših ljudi, te i nekoliko Dalmatinaca. Tako je zlatnom medaljom za zasluge bio odlikovan Marko Milić, noštromo fregate Schwarzenberg, a srebrnom medaljom za zasluge mornari Vicko Zaninović, Jakov Valešić, Miho Bosnić, Ivan Baretić, Ante Kosović, Marin Belas, Mate Belušić, Luka Vuković, Jakov Barešić, Jure Ivančić, Dominik Brešan i mnogi drugi⁷. Pohvaljenih je bilo još više. Obiteljima poginulih su podijeljene jednokratne novčane potpore, ranjeni su bili liječeni, ali sve to nije bila srazmjerna zadovoljština našim mornarima u službi Monarhije. Kao mnogo puta prije tako su Dalmacija, Hrvatsko primorje i Istra i ovog puta Beču platili danak u krvi, a on im to nikad nije uzvratio pravom mjerom, nego samo pohvalama i odlikovanjima.

Bilješke:

- ¹ Smotra Dalmatinska, Zadar 1914, br. 38
- ² Il Nazionale, Zadar, 1864, br. 39; Osservatore Dalmato, Zadar 1864, br. 77
- ³ Narodni list, Zadar 1864, br. 39—Prilog
- ⁴ Osservatore Dalmato, 1864, br. 77
- ⁵ Il Nazionale, 1864, br. 42; Historijski arhiv u Zadru, Spisi Registrature, 1865, V F, br. 4266
- ⁶ Il Nazionale, 1864, br. 42
- ⁷ Osservatore Dalmato, 1864, br. 83, 93